

REFUGIAȚII – SUBIECȚI AI MIGRĂRII FORȚATE

CARMEN MOLDOVAN

Considerații generale

Fenomenul migrării persoanelor și existența refugiaților nu reprezintă o noutate. În vederea identificării statutului lor, se impune precizarea regulilor internaționale existente în materie, precum și deosebirea de alte categorii de persoane subiecți ai migrării forțate.

Din perspectivă filosofică a problemelor legate de refugiați, se pune în opoziție principiul universalității drepturilor omului și posibilitatea ca societatea internațională actuală să ofere în mod efectiv protecție acestora. Soluția dată de acordurile internaționale interstatale și activitatea organizațiilor internaționale se încadrează în tiparul unei societăți care se află ea însăși la originea problemelor legate de refugiați, societatea statelor suverane. În cel mai bun caz, sunt recunoscute o serie de drepturi refugiaților, în baza acordurilor internaționale, însă această protecție este fragmentară, întrucât de ea nu beneficiază toate persoanele care ar avea nevoie, ci doar cele cărora aceste instrumente le sunt aplicabile¹.

Cadrul normativ ce stabilește regimul juridic aplicabil refugiaților este compus din reguli internaționale cu caracter universal și regional, ce formează un ansamblu de dispoziții caracterizat prin eterogenitate și densitate², ce a evoluat în timp, expresie a complexității problemelor legate de situația refugiaților și a altor persoane migrante.

Identificarea refugiaților la nivel universal. Convergență de reglementări

Potrivit art. 1, par. A alin. 2, din Convenția de la Geneva, din 1951, cu privire la statutul refugiaților³, „*termenul de refugiat se aplică oricărei persoane*

---

¹ O. Casanovas, *La protection internationale des réfugiés et des personnes déplacés dans les conflits armés*, Recueil des cours de l'Académie de droit international de la Haye, Volume 306 (2003) p. 21.

² O. Casanovas, *op. cit.*, p. 25.

³ *Convenția cu privire la statutul refugiaților, adoptată la Geneva, la 28 iulie 1951*, intrată în vigoare la 22 aprilie 1954. România a aderat la această Convenție prin Legea nr. 46 din 4 iulie 1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 148 din 17 iulie 1991.

[...] , care, [...], temându-se în mod întemeiat că va fi persecutată din cauza rasei sale, a religiei, naționalității, apartenenței la un grup social sau datorită opiniilor sale politice, se găsește în afara granițelor țării a cărei naționalitate o are și care nu poate sau, din cauza acestor temeri, nu dorește să ceară protecția acestui stat; sau care, nu are naționalitate și se găsește înafara țării unde își avea reședința obișnuită, ca urmare a unor astfel de evenimente, nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu vrea să se întoarcă acolo”.

Potrivit acestei dispoziții, definirea noțiunii *refugiat* implică trei elemente: fizic, psihologic (subiectiv) și causal. Din punct de vedere fizic, refugiatul este o persoană care a părăsit teritoriul țării sale și se găsește pe teritoriul unui alt stat. Existența acestui element distinge refugiatul de o altă categorie de persoane migrante - persoanele strămutate, care au părăsit reședința lor obișnuită din motive similare dar care nu au trecut frontiera statului lor și rămân pe teritoriul acestuia⁴.

Din punct de vedere psihologic, acordarea statutului de refugiat este determinată de probarea unei temeri de persecuție pentru motive bine determinate în textul anterior menționat (apartenența la o rasă, la o religie, la o naționalitate, grup social sau exprimarea unor opinii politice) care se constituie în elementul causal.

În textul inițial al Convenției din 1951, era prevăzută cerința ca situația persoanelor să fie rezultatul unui eveniment survenit anterior datei de 1 ianuarie 1951. Prin adoptarea Protocolului din 31 ianuarie 1967⁵ de la New York a fost eliminată limita temporală, datorită apariției de noi afluxuri de refugiați ulterior adoptării Convenției din 1951, care, prin trasarea limitei temporale, ar fi fost excluse de la cadrul de protecție convențional.

Protecția refugiaților face și obiectul de reglementare a regulilor dreptului internațional umanitar, în special a celei de a patra Convenții de la Geneva de la 12 august 1949, privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război⁶ și a Primului Protocol adițional din 1977⁷.

---

⁴ Persoanele strămutate în interiorul teritoriului național reprezintă un potențial refugiat, M. Mubiala, *La protection internationale des réfugiés*, IIDH, p. 7.

⁵ *Protocolul cu privire la statutul refugiaților*, adoptat la 31 ianuarie 1967, intrat în vigoare la 4 octombrie 1967. România a aderat la acest Protocol prin Legea nr. 46 din 4 iulie 1991, publicată în Monitorul Oficial nr. 148 din 17 iulie 1991.

⁶ *Convenția a IV-a cu privire la protecția persoanelor civile pe timp de război*, *Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War*. Geneva, 12 August 1949, adoptată de către Conferința Diplomatică de la Geneva, la 12 august 1949, intrată în vigoare la 21 noiembrie 1950. Text:

<http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/380?OpenDocument>.

Dreptul internațional al drepturilor omului este, de asemenea, aplicabil refugiaților, prin consacrarea unui regim minim de protecție ce trebuie acordat de state indivizilor⁸, aspect reținut în cuprinsul rezoluției 1296 (2000) a Consiliului de Securitate ce face referire la această convergență de regimuri juridice⁹.

Caracteristici ale reglementării universale

Terminologia folosită în dispozițiile Convenției din 1951 este una caracterizată prin prudență, motivată de împrejurarea că unele dintre statele semnatare erau chiar la originea producerii fenomenului,¹⁰ iar cadrul de protecție este unul limitat.

Conform definiției date, protecția oferită are un caracter individual, statele obligându-se să recunoască refugiaților statutul de refugiat și să nu îi trimită spre țara de origine¹¹. Cât privește persoanele vizate, într-o interpretare literală, sub aspectul elementului causal, sunt excluse de la protecția oferită de Convenția din 1951, acele persoane care sunt persecutate nu din cauza opiniilor politice, ci datorită actelor de opoziție față de guvernele împotriva legilor de aplicare generală.

Luând în considerare finalitatea Convenției, a fost susținută ideea potrivit cu care definiția ar trebui să includă persoanele care au comis acte de rezistență împotriva regimurilor de opresiune care nu recunosc libertățile publice¹². De manieră extensivă, mecanismul de protecție convențional ar trebui să se refere și la categoria persoanelor care părăsesc țara lor de origine ca urmare

---

⁷ *Primul Protocol adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate internaționale, (Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I))*, adoptat la 8 iunie 1977, de către Conferința Diplomatică cu privire la reafirmarea și dezvoltarea dreptului internațional umanitar aplicabil în conflictele armate, intrat în vigoare la 7 decembrie 1978. Text: <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/470?OpenDocument>.

⁸ J. Combacau, S. Sur, *Droit international public*, 7^e edition LGDJ-Montchretien, Paris, 2006, p. 373.

⁹ Rezoluția 1296(2000) a Consiliului de Securitate ONU, adoptată la 19 aprilie 2000, cu privire la protecția civililor în conflictele armate, "reafirmă că este important să se asigure respectarea regulilor pertinente de drept internațional umanitar și de drepturile omului și referitoare la refugiați". Text:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/399/03/PDF/N0039903.pdf?OpenElement>.

¹⁰ O. Casanovas, p. 32.

¹¹ O. Casanovas, p. 33.

¹² O. Casanovas, p. 33.

a violărilor sistematice a drepturilor omului general recunoscute¹³, datorită părăsirii, chiar recent, de către un număr mare de persoane a teritoriului național, ca urmare a războaielor civile și dezordinii sociale, acestea nefiind beneficiari ai protecției instituite de Convenția din 1951. De altfel, foarte dificilă ar fi în această situație probarea persecuției, motiv pentru care s-ar putea renunța la caracterul necesar al acesteia și ar putea fi aplicată o prezumție de persecuție, suficientă pentru acordarea statutului de refugiat.

În ciuda interpretărilor extensive, sfera de aplicare a Convenției din 1951 nu acoperă decât cazurile în care protecția are caracter absolut necesar. Sunt excluși de la aceste cadru de protecție refugiații economici, precum și persoanele care necesită protecție datorită calamităților naturale sau războaielor civile.

Identificarea refugiaților la nivel regional

Evoluția reglementării în materie de protecție a refugiaților a avut loc la nivel regional, îndeosebi sub aspectul elementului causal.

La nivelul reglementărilor regionale, cea mai extinsă este definiția dată de *Convenția africană* adoptată în cadrul Organizației Uniunii Africane la 10 septembrie 1969¹⁴, motivat de împrejurarea că dispozițiile convenționale din 1951 nu își găseau corespondent în realitățile africane, dominate de afluxuri masive de refugiați datorate și unor cauze neincluse în cadrul reglementării din 1951, cum sunt războaiele de eliberare națională și războaiele civile.

În conformitate cu dispozițiile art. 1 .2 al Convenției: "*Termenul refugiat se aplică în mod egal oricărei persoane care, din cauza unei agresiuni, a unei ocupații exterioare, a unei dominații străine sau a unui eveniment care tulbură în mod grav ordinea publică într-o parte sau în totalitatea țării sale de origine sau a țării a cărei naționalitate o are, este obligată să părăsească reședința sa obișnuită pentru a căuta refugiu într-un alt loc, în exteriorul țării sale de origine sau a țării a cărei naționalitate o are.*"¹⁵

¹³ O. Casanovas, p. 33; T. A. Aleinikoff, *The Meaning of "Persecution" in United States Asylum Law*, International Journal of Refugee Law, vol. 3, pp. 12-13.

¹⁴ Convenția din cadrul Organizației Unității Africane, asupra aspectelor proprii ale problemelor refugiaților în Africa, (Convention de l'OUA Régissant les Aspects propres aux problèmes de réfugiés en Afrique), intrată în vigoare la 20 iunie 1974. Text: http://www.africa-union.org/Official_documents/Treaties_Conventions_fr/Convention%20de%20l%20OUA%20regissant%20les%20aspects%20propres%20aux%20refugies.pdf.

¹⁵ OAU Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa Adopted on 10 September 1969 by the Assembly of Heads of State and Government, în *Collection of International Instruments and Legal Texts Concerning Refugees and Others of Concern to UNHCR, Volume 3, Regional Instruments*, Geneva, 2007, p. 1004-1008.

Pe continentul american, au existat de asemenea, preocupări pentru determinarea regimului juridic al refugiaților, materializate în instrumente care extind definirea conceptului refugiat față de reglementarea universală: *Declarația de la Cartagena din 1984 cu privire la refugiați*¹⁶, *Declarația din 1994 de la San Jose cu privire la refugiați și persoane strămutate*¹⁷, *Declarația și planul de acțiune pentru consolidarea protecției internaționale a refugiaților în America Latină*, din 2004 de la Mexico City¹⁸.

Adoptarea acestora este rezultatul unor crize de proporție, caracterizate îndeosebi prin deteriorarea condițiilor socio – economice a unor segmente largi de populație din diferite regiuni¹⁹.

Conceptul regional al refugiatului, definit în *Declarația de la Cartagena* cere o examinare obiectivă a situației din țara de origine și situația particulară în care se află un individ sau un grup de persoane care caută protecție și asistență ca refugiați. În conformitate cu această definiție, persoana care caută protecție trebuie să îndeplinească două caracteristici: pe de o parte, existența unei amenințări asupra vieții, securității sau libertății și, pe de altă parte, amenințarea să fie determinată de unul dintre cele cinci motive incluse în text. Elementul cauzal a fost în mod intenționat conceput de manieră extensivă și cuprinzătoare pentru a asigura protecția și asistența și în calitate de refugiați a persoanelor care necesită protecție internațională²⁰.

Preocupări pentru reglementarea statutului refugiaților au fost și în lumea arabă, în *Declarația cu privire la protecția refugiaților și a persoanelor strămutate în lumea arabă*, din 19 noiembrie 1992²¹, cu accentul pe problemele

---

¹⁶ Adopted by the Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, Cartagena de Indias, Colombia, 22 November 1984. Text: <http://www.unhcr.org/basics/BASICS/45dc19084.pdf>.

¹⁷ *San Jose Declaration on refugees and displaced persons, Adopted by the International Colloquium in Commemoration of the "Tenth Anniversary of the Cartagena Declaration on Refugees"*, San José, 5-7 December 1994, <http://www.unhcr.org>.

¹⁸ *Mexico Declaration and Plan of Action to strengthen the International Protection of Refugees in Latin America*, adopted in Mexico City on 16 November 2004. Text: <http://www.unhcr.org/publ/PUBL/455c733b2.pdf>.

¹⁹ A.A. Cancado Trindade, *Uprootedness and the Protection of Migrants in the International Law of Human Rights*, Inaugural Lecture, IIHR, 38th Annual study session, Population movement and human rights, Strasbourg, 2007, Documentary file Volume I, p. 17.

²⁰ *Collection of International Instruments and Legal Texts Concerning Refugees and Others of Concern to UNHCR, Volume 3, Regional Instruments*, June 2007, p. 1237.

²¹ *Conclusion of the Fourth Seminar of Arab Experts on Asylum and Refugee Law: Declaration on the Protection of Refugees and Displaced Persons in the Arab World 19 November 1992*, Group of Arab Experts, meeting in Cairo, Arab Republic of Egypt, from 16 to 19 November 1992 at the Fourth Arab Seminar on "Asylum and Refugee Law in the Arab World", organized by

specifice ale palestinienilor, în care se recomandă adoptarea unei convenții arabe asupra statutului refugiaților și a persoanelor strămutate care să conțină o definiție a acestora și care să prevadă un regim juridic minim ce trebuie aplicat, în conformitate cu dispozițiile din domeniul protecției drepturilor omului și ale refugiaților, adoptate la nivelul Națiunilor Unite și la nivel regional. *Convenția asupra reglementării statutului refugiaților în țările arabe* a fost adoptată de Liga Arabă în anul 1994²² și are la bază reglementarea universală din 1951.

Distincții ale normelor de reglementare

Conceptul de refugiat a fost supus unui proces de evoluție în timp, de la o protecție temporară, organisme internaționale cu activitate temporară, limite geografice și temporale, la excluderea limitelor temporale ca cele inițiale din 1951, extinderea naturii cauzelor care pot determina acordarea statutului de refugiat, pe baza concepției umanitare și înlocuirea statutului cu caracter individual instituit prin cadrul convențional din 1951, cu un regim juridic aplicabil ansamblului refugiaților, care se referă la condiții de reședință temporară, repatriere²³.

Definiția dată de Convenția din 1951 este un amestec de criterii subiective și obiective. Spre deosebire de aceasta, se apreciază că cea dată pe continentul african este bazată doar pe criterii obiective, astfel că unei persoane care părăsește statul său de origine îi va fi recunoscut statutul de refugiat indiferent dacă face sau nu dovada criteriilor subiective²⁴.

Definiția cea mai extinsă, chiar în raport și cu reglementarea africană, este cuprinsă în Declarația de la Cartagena, adoptată în 1984, ce include în elementul causal „violența generalizată” și „violarea masivă a drepturilor omului”²⁵. Aceste definiții nu presupun cerința justificării unei discriminări, nici

---

the International Institute of Humanitarian Law in collaboration with the Faculty of Law of Cairo University, under the sponsorship of the United Nations High Commissioner for Refugees, <http://www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,ARAB,,,3de5f9514,0.html>.

²² *Arab Convention on Regulating Status of Refugees in the Arab Countries*, adopted by the League of Arab States, 1994, in *Collection of International Instruments and Legal Texts Concerning Refugees and Others of Concern to UNHCR, Volume 3, Regional Instruments*, Geneva, 2007, p. 1130-1132.

²³ O. Casanovas, p. 37.

²⁴ M. B. Rankin, *Extending the limits or narrowing the scope? Deconstructing the OUA refugee definition thirty years on*, UNHCR New Issues in Refugee Research, Working Paper No.113, p.5,

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/research/opendoc.pdf?tbl=RESEARCH&id=425f71a42>.

²⁵ *Cartagena Declaration on Refugees*, Adopted by the Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, held at Cartagena, Colombia from 19 – 22 November 1984, in *Collection of International Instruments and Legal Texts*

proba existenței unei persecuții și prezintă caracteristica unei mai bune adaptări la fenomenul afluxului de refugiați în masă²⁶.

Se apreciază că, în conformitate cu definiția dată de instrumentul convențional din 1951, persoana care caută azil trebuie să demonstreze că suportă persecuții aplicate ei în mod deliberat de către agenții statului de origine. După definiția dată de convenția africană, nu este necesară dovada intenției, diferitele forme de abuz pot să aibă sursa nu doar din acte deliberate ale guvernului statului de origine, ci și din lipsa de autoritate a acestuia²⁷. Spre deosebire de cadrul individual de protecție din 1951, reglementarea de pe continentul african poate fi apreciată ca o încercare de definire a refugiaților ca grup.

Alte categorii de subiecți ai migrației forțate

O cunoaștere aprofundată a limitelor și suprapunerii diferitelor categorii pot duce la îmbunătățirea activității instituționale în caz de urgențe umanitare.

Migranții forțat sunt definiți ca persoane care sunt obligate să părăsească casa sau locul reședinței lor obișnuite din cauza unor evenimente ce le amenință viața sau securitatea.

Fenomenul are mai multe cauze și poate lua diferite forme. Persoanele pleacă datorită persecuției, violării drepturilor omului, represiunii, conflictelor sau datorită dezastrelor naturale ori provocate de om. Unii pleacă din proprie inițiativă pentru a scăpa de amenințări însă în multe cazuri, ei sunt dați afară din casele lor de către guverne sau insurgenți care urmăresc să schimbe compoziția etnică, religioasă dintr-o anumită zonă.

Definiția include atât persoanele care trec granița statului de origine, în căutare de refugiu, cât și pe cele strămutate intern. Refugiații sunt o subcategorie a migrării forțate, care beneficiază de un statut internațional special ce derivă din cadrul normativ existent la nivelul ONU²⁸.

Pe lângă refugiați și ale grupuri de persoane care necesitau asistență au captat atenția comunității internaționale și alte persoane, pentru desemnarea acestora și a situației lor particulare folosindu-se o pluralitate de termeni: persoane strămutate (internally displaced persons), populații afectate de război

---

Concerning Refugees and Others of Concern to UNHCR, Volume 3, Regional Instruments, Geneva, 2007, p. 1196-1199.

²⁶ O. Casanovas, p.

²⁷M. B. Rankin, *Extending the limits or narrowing the scope? Deconstructing the OUA refugee definition thirty years on*, UNHCR New Issues in Refugee Research, Working Paper No. 113, p. 7, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/research/opendoc.pdf?tbl=RESEARCH&id=425f71a42>.

²⁸R. Martin, *Forced migration and the evolving humanitarian regime*, New Issues in Refugee Research, UNHCR, <http://www.unhcr.org/research/RESEARCH/3ae6a0ce4.pdf> p. 4.

(war-affected populations), returnees, persoane protejate temporar (temporarily protected persons), apatrizi (stateless people), migranți forțat datorită dezvoltării sau mediului (development- and environment-induced forced migrants). Toate aceste persoane se încadrează în categoria migrării forțate²⁹.

Toate aceste categorii de persoane migrante forțat nu se exclud una pe cealaltă, ci în situații concrete pot să se suprapună. Victimele urgențelor cu caracter umanitar pot fi încadrate într-o categorie sau mai multe, concomitent sau succesiv. Spre exemplu, populațiile afectate de război devin deseori strămutate. Refugiații care se întorc din țările vecine pot să devină persoane strămutate intern în cazul în care conflictele continuă în comunitatea acestora sau dacă nu se pot întoarce la locuințele lor din orice alte motive³⁰.

Dacă pagubele cauzate mediului înconjurător, inclusiv câmpurile de mine împiedică reintegrarea acestora, ei pot deveni migranți din motive de mediu sau refugiați.

Statutul se poate modifica în timp și poate diferi în funcție de politicile statelor gazdă. Astfel, cu titlu de exemplu, cei mai mulți bosniaci care au fugit în Europa de Vest au primit protecție temporară. Unele state le-au permis să solicite azil ulterior. Unele au menținut protecția temporară. Ulterior Acordurilor de pace de la Dayton, mulți au rămas în țările gazdă, fie ca azilanți sau cu drepturi speciale de reședință permanentă. Unii s-au întors în Bosnia, amenințați de riscul deportării sau s-au stabilit în țări terțe, ca Statele Unite³¹.

Trasarea de limite între aceste categorii poate fi așadar extrem de dificilă, însă nu imposibilă.

Distincții între diferitele categorii de subiecți ai migrării forțate

Terminologia folosită în rezoluțiile Adunării generale a ONU, care desemnează uneori prin aceleași expresii mai multe categorii supuse migrării forțate³², precum și elementele comune, atribuirea de competențe Înalțului

---

²⁹ D. Turton, *Refugees, forced resettlers and "other forced migrants" towards a unitary study of forced migration*, UNHCR, New Issues in Refugee Research, Working Paper No. 94, p. 5, <http://www.unhcr.org/research/RESEARCH/3f818a4d4.pdf>.

³⁰ R. Martin, *op. cit.*, p. 2.

³¹ *Idem*, p. 3.

³² Rezoluția 2956 (XXVII) din 12 decembrie 1972 a Adunării Generale a ONU, cu privire la operațiunile umanitare speciale la cererea Secretarului general, extinde noțiunea de persoane aflate sub protecția Înalțului Comisariat pentru Refugiați la persoanele strămutate, motivate de similaritatea situației în care se află cele două categorii de persoane. Rezoluțiile 35/41, din 25 noiembrie 1980 și 36/125, din 14 decembrie 1981 fac referire la persoanele strămutate în sensul persoanelor strămutate înafara țării lor.

Comisariat pentru Refugiați din cadrul ONU și în ce privește protecția persoanelor strămutate³³, pot determina confuzii între cele două categorii de persoane și fac dificilă deosebirea dintre refugiați și persoane strămutate, mai ales datorită faptului că persoanele pleacă din locuința lor obișnuită, își părăsesc țara de origine, se mută pe un alt continent din motive extrem de complexe, ce merg de la amenințări, teama de persecuție până la găsirea de noi oportunități. Teama de persecuție și amenințarea cu violențe poate să coexiste cu dorința persoanelor de a dobândi acces la oportunități, servicii și resurse ce sunt disponibile în alte state decât statul de origine³⁴.

Cu toate acestea, pot fi tratate distincții între diferitele categorii de persoane ce se încadrează în fenomenul de migrare forțată, atât din punctul de vedere al motivelor ce determină aceste deplasări, cât și din perspectiva regimurilor juridice aplicabile lor. Refugiatul se distinge de persoana migrantă voluntar. Cu toate că ambii se găsesc înafara statului lor de origine, cauzele aflate la originea acestei situații sunt diferite în mod esențial, persoana migrantă fiind determinată să părăsească țara sa în deosebi pentru motive de ordin economic și social. Această distincție devine iluzorie în cazul în care candidații la fenomenul migrației utilizează instituția azilului politic drept mijloc de migrare.

Refugiații sunt încadrați în categoria migrației forțate, categorie în care sunt incluse și persoanele strămutate (*internally displaced persons*). Distincția principală între cele două categorii de persoane este dată de împrejurarea că refugiații se află în afara statului lor de origine, pe care îl părăsesc, din motive de persecuție, sunt lipsiți de protecția statului de origine, în timp ce persoanele deplasate se află încă între frontierele statului de origine de a cărui protecție, continuă să beneficieze, teoretic³⁵.

În rezoluția 38/121, din 16 decembrie 1983, Adunarea generală nu mai folosește expresia refugiați și “persoane strămutate” ci pe cea de refugiați și solicitanții de azil (*asylum-seekers*). Începând cu anul 1991, dispar mențiunile referitoare la solicitanții de azil. În rezoluția 49/169, din 20 decembrie 1994, Adunarea generală a folosit denumirea cea mai extinsă, referindu-se la protecția internațională a tuturor persoanelor care au nevoie de ea (“*all who need it*”) în situații de conflict sau de persecuții.

³³ O. Casanovas, *op. cit.*, p. 40.

³⁴ J. Crisp, *A new asylum paradigm? Globalization, migration and the uncertain future of the international refugee regime*, UNHCR, New Issues in Refugee Research, Working Paper No. 100, p. 7,

<http://www.unhcr.org/research/RESEARCH/3fe16d835.pdf>

³⁵ D. Turton, *Refugees and other and ‘Other Forced Migrants’*, p. 6,

<http://www.rsc.ox.ac.uk/PDFs/workingpaper13.pdf>; D. Turton, *Refugees, forced resettlers and ‘other forced migrants’: towards a unitary study of forced migration*, UNHCR New Issues in Refugee Research, Working Paper No. 94, September 2003, p. 2,

<http://www.unhcr.org/research/RESEARCH/3f818a4d4.pdf>

Expresia “persoane strămutate” a început a fi utilizată pentru prima dată în anul 1972 de către Consiliul economic și social al Națiunilor Unite, în rezoluțiile sale, pentru a desemna acele persoane care, deși se află pe teritoriul statului de origine, au fost constrânse să își părăsească căminele din cauza amenințării cu violența generalizată, a conflictelor armate sau grave tulburări ale ordinii publice³⁶.

În cadrul *Principiilor directe privitoare la strămutarea persoanelor în interiorul propriei țări (Guiding Principles / Principes directeurs relatifs déplacement de personnes à l'intérieur de leur propre pays)*³⁷, aceste persoane sunt definite astfel: “persoane sau grupuri de persoane care au fost forțate sau constrânse să fugă sau să părăsească domiciliul sau reședința lor obișnuită, în special din cauza conflictelor armate, a unei situații de violență generalizată, violări ale drepturilor omului sau a catastrofelor naturale sau provocate de om ori pentru a evita efectele acestora și care nu au trecut frontierele internaționale recunoscute ale unui stat”³⁸.

Având în vedere aceste elemente, practic, definirea noțiunii „persoane strămutate” și cauzele nu deosebesc această categorie de populația civilă ce face obiectul protecției dreptului internațional umanitar³⁹.

O distincție esențială între refugiați și persoane strămutate este dată de regimul juridic aplicabil acelor două categorii. Statutul refugiaților are o importantă consecință, garanția contra expulzării reprezentată de principiul nereturnării (non –refoulement). Persoanele strămutate beneficiază de protecția dreptului umanitar, de asistență umanitară⁴⁰.

Acordarea statutului de refugiat – suveranitate contra drepturi fundamentale

Acordarea azilului ține de exercițiul suveranității statului gazdă. Această suveranitate este limitată doar de angajamentul luat în cadrul convențiilor internaționale, cum este cea de la Geneva, de a coopera în scopul protejării persoanelor care nu pot să beneficieze de protecția statului lor de origine. Acordarea statutului de refugiat nu trebuie, pe de altă parte, să fie considerat de către țara de origine, ca un act inamical, ci este un act pașnic și umanitar.

³⁶ O. Casanovas, p. 62. Résolution de l'ECOSOC 1655 (LII), du 1er juin 1972; résolution 1705 (LII), du 27 juillet 1972; résolution 174 (LIV), du 4 mai 1973; résolution 1799 (LV), du 30 juillet 1973; résolution 1877 (LVII), du 16 juillet 1974, etc.

³⁷ Text: <http://www.unhcr.ch/html/menu2/7/b/principles.htm>

³⁸ Rapport du représentant du Secrétaire général, M. Francis M. Deng, Nations Unies, doc. E/CN.4/1998/53/Add.2, du 16 octobre 1998.

³⁹ O. Casanovas, *op. cit.*, p. 66.

⁴⁰ O. Casanovas, *op. cit.*, p. 67.

Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați a elaborat o serie de principii directoare în acest domeniu și a organizat mai multe seminarii de formare pentru agenții guvernamentale competente.

Acordarea statutului de refugiat se face în mod individual, reclamantul/solicitantul statutului de refugiat trebuind să justifice pertinenta temerii sale de persecuție. În cazuri de aflux masiv de refugiați autoritățile naționale pot să procedeze la determinarea *prima facie* pentru persoanele aparținând unui grup, dacă evenimentul care stă la baza acestei situații este verificat.

Acordarea statutului de refugiat are consecințe în ceea ce privește anumite categorii de drepturi ce sunt recunoscute refugiaților:

Dreptul la non-refulare, eliberarea unui document de călătorie, recunoașterea acestuia de către celelalte state părți, dreptul la un proces echitabil în cazul implicării într-o procedură judiciară, la securitate socială, libertatea de circulație, educație publică și asistență publică, proprietate, de a fi angajat.

Principiul fundamental al non-refulării refugiaților prevăzut de art. 33 din Convenția din 1951 și art. II, par. 3 din Convenția africană și are valoare de normă de *jus cogens*.

Interceptarea refugiaților în marea liberă, dincolo de limitele în care se exercită suveranitatea etatică și detenția acestora în unități militare, refuzându-li-se în această manieră nu doar protecția statului care efectuează interceptarea, ci și dreptul de a solicita această protecție, a apreciată ca fiind contrară drepturilor fundamentale ale omului. Comisia interamericană a drepturilor omului, în 1996, s-a pronunțat asupra tratamentului aplicat de Statele Unite ale Americii persoanelor de origine haitiană care părăseau țara lor, aflată în criză, pe mare (Cauza „Haitian Boat People”) – persoane care au părăsit țara în timpul crizei guvernului Aristide, la începutul anilor 90. Cauza a fost declarată admisibilă în 1993 și CIDH s-a pronunțat asupra fondului în 1996. Comisia s-a raliat interpretării date de către Înaltul Comisariat al ONU pentru Refugiați, potrivit căreia art. 33 din Convenție nu cunoaște limitări geografice, neacceptând interpretarea dată de Curtea Supremă a Statelor Unite, conform căreia principiul non-refulării prevăzut la art. 33 din Convenția asupra statutului refugiaților din 1951 nu se aplică atunci când persoana a plecat de pe teritoriul țării de origine și se află în marea liberă⁴¹.

---

⁴¹ Report n° 51/96, Decision of the Commission as to the Merits of Case 10.675, United States, <http://www.cidh.oas.org/annualrep/96eng/USA10675.htm>

Concluzii

Dincolo de reglementările existente, cu forță obligatorie, realitatea dramelor trăite de către persoanele care părăsesc țara de origine și pierd protecția acesteia, precum și tratamentul efectiv aplicat acestora de către statele pe care le au drept destinație sunt mult diferite de finalitatea legislației internaționale.

Fenomenul migrației forțate, în care poate fi inclus fenomenul refugiaților, a fost de –a lungul istoriei și va continua să rămână unul extrem de complex care va pune în conflict protecția drepturilor fundamentale ale omului, preocupare a societății moderne și politicile statale cu privire la controlul imigrației, cu toate că acestora le revin astfel de obligații asumate prin convenții internaționale. Cel din urmă aspect, în ciuda existenței unui întreg ansamblu de reglementări cu forță obligatorie, continuă să manifeste prevalența, discrepanța între conținutul declarativ și punerea în aplicare efectivă a acestuia continuând să existe, iar persoanele vizate rămân excluse de la protecția din partea statelor.

Mecanismul de protecție instituit de Convenția din 1951 și acordarea statutului de refugiat stabilesc pentru state un rol determinant. Cu toate că se apreciază că aceasta stabilește un echilibru rezonabil între exigențele protecției de persecuțiile politice și suveranitatea statelor cărora le este cerută protecția, multe situații rămân încă excluse de la acest mecanism⁴².

REFUGEES – SUBJECTS OF FORCED MIGRATION**Abstract**

Millions of people are today forced to flee their homes as a result of conflict, systematic discrimination, or other forms of persecution. The core instruments on which they must rely to secure international protection are the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol. It is not a complete protection as it is in opposition with the state sovereignty principle in migration policies. The UN system of protection is also incomplete due to the existence of other categories of migrant persons that are excluded from its protection. The regional instruments of protection are more evolved in defining the concept of refugee, but this aspect does not represent the solving of the refugee problems and does not constitute a guarantee of a more efficient protection of the forced migrant persons.

---

⁴² O. Casanovas, p. 68.